

جامعه‌شناسی یازدهم

درس چهارم

محمد ابراهیم مازنی

مای درس

گروه آموزشی عصر

www.my-dars.ir

درس چهارم (نمونه‌های فرهنگ جهانی ۲)

یادآوری:

- فرهنگ‌هایی که به سوی جهانی شدن گام برداشته اند دو گونه‌اند:

(۱) فرهنگ سلطه (استکبار): فرهنگ غرب جدید که امپریالیسم و استعمار برآمده از آن است.

(۲) فرهنگ حق: فرهنگ معنوی اسلام

- در این درس به بررسی گونه دوم فرهنگ جهانی می‌پردازیم.

❖ عقاید و ارزش‌های بنیادین فرهنگ اسلام:

اعتقاد به توحید، خالقیت خداوند، حاکمیت و تدبیر الهی	هستی‌شناسانه
تأکید بر مختار، مسئول و متعهد بودن انسان، تأکید بر مسئولیت انسان در آباد کردن این جهان و وظیفه او مبتنی بر پرهیز از فساد در آن	انسان‌شناسانه
عقل‌گرایی و تأکید بر نقش وحی (پیامبران) در شکوفایی آن	معرفت‌شناسانه

❖ مراحل گسترش فرهنگ اسلامی:

✚ الف) عصر نبوی:

ترتیب وقایع در این برهه:

- ۱- قبل از ظهور اسلام؛ فرهنگ جاهلی قبیله‌ای در شبه‌جزیره عربستان
- ۲- سیزده سال اول رسالت پیامبر؛ دعوت مردم به اسلام و مقاومت در برابر فشارهای نظام قبیله‌ای عرب جاهلی
- ۳- تشکیل حکومت اسلامی
- ۴- سال نهم هجرت؛ آمدن گروه‌های مختلف به مدینه برای پذیرش اسلام

✚ ب) دوران خلافت:

- این دوران از آغاز رسالت رسول خدا آغاز شد و در طول خلافت اموی، عباسی و عثمانی ادامه یافت.

مقاومت آشکار	در عصر نبوی تا فتح مکه	موضوع ارزشهای فرهنگ جاهلی در زمان‌های مختلف در برابر فرهنگ اسلامی
استفاده از ظاهر و پوشش اسلامی	در عصر نبوی بعد از فتح مکه	
ظاهر شدن در جامعه اسلامی و شکل دادن قدرت جامعه اسلامی بر اساس روابط قبیله‌ای و عشیره‌ای	در دوران خلافت	

رابطه عقاید و ارزش‌های اسلام با خلافت‌ها:

- ✓ تأثیرگذاری بر قدرت‌های سیاسی در نتیجه‌ی تلاش و کوشش‌های عالمان مسلمان
- ✓ هضم و جذب گروه‌های مهاجم بیگانه (مثل مغولان) توسط فرهنگ اسلامی به دلیل قدرت و غنای این فرهنگ
- ✓ جلوگیری از آشکار شدن کامل ظرفیت‌های فرهنگ اسلامی به دلیل غلبه قدرت‌هایی مانند سلجوقیان و خوارزمشاهیان

✚ (ج) دوره استعمار:

- قدرت سیاسی جوامع اسلامی که تا قبل از استعمار بیش‌تر قومی و قبیله‌ای بود، در دوران استعمار از طریق سازش با دولت‌های غربی با قدرت استعمارگران پیوند خورد و استبداد ایلی و قومی به صورت استبداد استعماری درآمد.

استبداد ایلی و قومی	هویت غیراسلامی - نداشتن پشتوانه و پیشینه در جهان اسلام - دوری از رویارویی مستقیم با فرهنگ اسلامی - سعی در حفظ ظواهر اسلامی
استبداد استعماری	عمل کردن در سایه‌ی قدرت و سلطه جهان غرب - حذف مظاهر فرهنگ اسلامی برای تأمین نیازهای اقتصادی و فرهنگی جهان غرب

✚ عصر بیداری اسلامی:

در مقابل سلطه و نفوذ فرهنگ غرب، در جهان اسلام مقاومت‌هایی صورت گرفت؛

۱- تا قبل از انقلاب اسلامی ایران: استفاده از مکاتب و روش‌های غربی مانند ناسیونالیسم یا مارکسیسم توسط نخبگان جوامع اسلامی.

ایرادات: مخدوش کردن وحدت امت اسلامی، عدم حمایت مردمی

۲- بعد از انقلاب اسلامی ایران: امت اسلامی با الهام از انقلاب اسلامی و بازگشت به سوی هویت الهی خود، مرحله جدیدی را در گسترش فرهنگ جهانی اسلام آغاز کرده است.